

De politieke identiteit van de Vlaamse Groene Partij AGALEV

door Patrick STOUTHUYSEN,

Navorser aan het Centrum voor Polemologie
van de Vrije Universiteit te Brussel.

★

I. Algemene situering.

1. *Het ecologisch engagement.*

De ecologische beweging vindt haar wortels, net als de meeste contestatiebewegingen, in de jaren zestig, de « gouden jaren » van de welvaartsmaatschappij. Men kende een ongeremde economische groei die ingrijpende maatschappelijke veranderingen tot gevolg had. West-Europa evolueerde naar een zgn. « post-industriële maatschappij »: de samenstelling van de beroepsbevolking werd grondig gewijzigd ten voordele van de tertiaire sector. Andere ingrijpende veranderingen waren de toenemende verstedelijking, de democratisering van het onderwijs, het veralgemeend bezit van de auto en de televisie, het verdwijnen van het buurt- en verenigingsleven. Hierdoor werd de beslotenheid van denkbeelden en ideeënwereld opgebroken (1). Logischerwijze tastten deze veranderingen ook de traditionele structuren aan. Met name de jongeren stelden de verstarung van instituties als de school, het huwelijk, het gezin, in vraag. Zij kozen voor alternatieve levensvormen en de ontvoogding van de burger. Streefdoel was een meer rechtvaardige democratische en vrije samenleving. Onder hun impuls ontstonden een aantal nieuwe sociale bewegingen als de feministische-, studenten-, regionalistische- en ecologische bewegingen. Een aantal sociologen (o.a. Touraine) zagen hierin zelfs de nieuwe revolutionaire krachten die de door de welvaartsroes bedwelmde arbeidersbeweging moesten opvolgen.

De monetaire crisis van 1971, de oliecrisis van 1973-1974 zetten een domper op de economische euforie van de jaren zestig. De crisis confron-

(1) Over deze problematiek: J. ELLEMERS, « Nederland in de Jaren Zestig en Zeventig », in *Sociologische Gids*, 6, (1979), (blz. 429-451).

teerde het Westen ook met andere desillusies. De ontvoogdingsbewegingen van de jaren zestig hadden de gestelde doelen niet of nauwelijks bereikt : de gewonnen vrijheid begon veel van haar glans te verliezen. Het loswerken uit de traditionele verbanden bleek ook desintegrerende gevolgen te hebben. Individuen mochten zich dan uit een aantal keurslijven bevrijd hebben, keerzijde van de medaille was dat ze voortaan alleen stonden. Dit gevoel van onzekerheid en anomie werd nog versterkt door de economische crisis. « De onzekerheid roept om geborgenheid tegen de angst voor de vrijheid. Nieuwe integratieve kaders ontstaan, oude worden verlevendigd » aldus Holvoet (2). De oudere generatie greep zeer dikwijls terug naar die structuren die in de jaren zestig het meest verketterd werden : het gezag in de Kerk en de maatschappij moesten versterkt worden, de Koude Oorlogsretoriek kende een heropflakking. Habermas wijst dan ook op het « disciplineaire effect » van de crisis (3).

De jongere generatie zocht naar eigen vormen van integratie. Ze stortte zich in allerlei therapieën, sekten en narcistische experimenten. De drang naar geborgenheid en nieuwe zekerheden manifesteerde zich echter ook onder minder opvallende, maar wijd verspreide vormen, zoals de terugkeer naar het gemeenschapsleven, de herontdekking van het dorp en de wijk. De onvrede met de maatschappij verdween zeer zeker niet bij grote delen van de jongere generatie : ze werd alleen anders geïntendeerd. Men richtte zich minder naar de toekomst, maar zocht naar nieuwe zingevingen in het verleden. De klemtoon lag minder op globale maatschappelijke verandering, dan wel op het individu en de kleine groep. Naast kritische reflectie werd veel meer aandacht geëist voor emoties, het persoonlijke en het subjectieve.

Tegen deze achtergrond dienen de ecologisten geplaatst. Het engagement van de ecologische beweging situeert zich tussen twee polen. Enerzijds verzet men zich tegen de uitholling van de democratie ten gevolge toenemende bureaucratisering en technocratisering. Men verzet zich tegen het verlies van autonomie, tegen opgedrongen productie-, consumptie- en gedragspatronen. In deze zin is de ecologische beweging de voortzetting van de contestatiebewegingen van de jaren zestig en een onderdeel van een bredere stroming die opkomt voor de verdediging en de uitbreiding van de democratische vrijheden. Anderzijds is er de tendens tot integratie. De hedendaagse mens is op zoek naar waarden die zijn leven zin kunnen geven, wil opnieuw ergens « thuishoren » in een steeds grootschaliger wereld, wil opnieuw directe menselijke relaties in een op zakelijke contacten drijvende maatschappij. Dit gemis aan waarden en dit gevoel van

(2) Hierover : L. HOLVOET, « De Jaren Zeventig : Integratie in Versplintering », in *De Nieuwe Maand*, 10, (1980), (blz. 679-700).

(3) J. HABERMAS, « Conservatism and Capitalist Crisis », in *New Left Review*, 4, (1979).

onvrede worden aangewakkerd door de economische crisis. Mensen plooiën terug op zichzelf, hebben een groeiende belangstelling voor het nabije en het directe. Men zou kunnen stellen dat hier het gevaar dreigt voor een deglobalisatie van het politieke bewustzijn. Misschien ligt hier juist het succes van de ecologen: het terugplooiën van het engagement op thema's van beperkte omvang, op onderwerpen die « vaak niet verder dan de eigen voortuin reiken » (4).

2. De Ecologische Beweging.

Het begrip « ecologische beweging » refereert naar een vrij heterogene groepering, bestaande uit verschillende subgroepen. Voor elk van deze deelgroepen kunnen we het publiek, de belangstellingsfeer en de politieke opstelling onderscheiden (5).

De verenigingen voor natuurbehoud. Reeds in het midden van de vorige eeuw werden in de ons omringende landen verenigingen voor natuurbehoud opgericht. De meeste van deze verenigingen zijn voortgekomen uit de bezorgdheid van groepen uit de burgerij voor de esthetische en recreatieve functie van de natuur. Een beetje in de trant van de eenzame wandelaar van Rousseau ging men zich, bij wijze van individueel protest tegen de oprukkende industrialisatie, tot de natuur richten. Natuur en samenleving werden abstract tegenover elkaar gezet, men stelde zich geen vragen over het waarom van de ecologische problematiek. De oplossing voor de problemen zag men in de isolatie van de natuur ten aanzien van de cultuur die deze bedreigde. De maatschappij moest hier en daar hoekjes reserveren om aan de natuur een laatste schuilplaats te geven.

Gaandeweg trad er verandering op in het karakter van deze verenigingen: de vroegere esthetische natuurhouding werd vervangen door een wetenschappelijke benadering. Vooral de wetenschappelijke ecologie zal het aanzicht van deze verenigingen gaan bepalen: men heeft hoofdzakelijk interesse voor vanuit wetenschappelijk oogpunt waardevolle natuurgebieden. Het zijn ook academici en wetenschappelijk gevormden die een aanzienlijk deel van het ledenbestand uitmaken (6).

(4) P. LEROY, « Voor Outer en Heerd », in *De Nieuwe Maand*, 10, (1980), (blz. 701-711), blz. 710.

(5) Deze classificering van de ecologische beweging, o.m. bij: H. ENZENSBERGER, « A Critique of Political Ecology », in *New Left Review*, 2, (1974), (blz. 3-33).

D. SIMMONET, *L'Ecologisme*, Parijs, 1979.

P. LEROY, « Voor Outer en Heerd », in *De Nieuwe Maand*, 10, (1980), (blz. 701-711).

(6) Er bestaat, voor zover bekend, geen cijfermateriaal over de sociologische samenstelling van de verschillende deelgroepen binnen de Belgische ecologische beweging. Wat Nederland betreft bestaat het zeer gedetailleerd: « VADEMECUM VAN HET POLITIEK VORMINGSWERK IN NEDERLAND. Inventarisatie van actiegroepen, vormingsinstellingen en andere organisaties die politiek vormingswerk verrichten », Amersfoort, 1972.

Deze organisaties zijn opgezet volgens de klassieke verenigingsstructuur. De acties die men voert dragen nooit een militant karakter, maar zijn eerder gericht op lobbying bij de besluitvormers. « Formele pressie, concertatie en overleg op basis van ecologische criteria en deskundigheid vormen de preferentieel gehanteerde strategie » aldus Leroy (7).

De grote meerderheid van de natuurbeschermingsorganisaties kunnen als vrijblijvend en a-politiek bestempeld worden. Met vrijblijvend wordt bedoeld dat men beperkt blijft tot de sfeer van recreatie en vrijetijdsbesteding. A-politiek duidt op het feit dat men de milieuproblematiek niet in verband wenst te brengen met de maatschappelijke verhoudingen. A-politiek betekent echter niet hetzelfde als politiek neutraal. Leroy situeert deze groepen dan ook in de liberaal-conservatieve, alleszins behoudsgezinde hoek (8).

De milieu-actiegroepen. In het licht van de stijgende belangstelling voor de milieuproblematiek en naar het voorbeeld van andere contestatiebewegingen, ontstond op het einde der jaren zestig een nieuwe organisatievorm: de milieu-actiegroep. Sindsdien zijn er rond allerlei milieuconflicten ontelbare groepen ontstaan, die dikwijls even snel weer verdwenen. Het interessegebied van de actiegroepen is veel ruimer dan dat van de klassieke natuurbeschermers: de leefomgeving in al zijn aspecten.

Wat vooral opvalt bij de milieu-actiegroepen is de sterk regionale gerichtheid en hun ad-hoc karakter. Wanneer het conflict opgelost wordt of doodbloedt, verdwijnt de actiegroep meestal. Zelden is er binnen de groepen sprake van enige geformaliseerde structuur. Dergelijke structuren zijn ook niet nodig voor de strategie die men hanteert. De kracht van een actiegroep is immers niet de structuur of het ledenaantal, maar « de mate waarin zij er in slaagt een lokale samenleving te mobiliseren of te gebruiken in een directe actie » (9). Mobilisatie gebeurt met behulp van uiterst expressieve technieken (betogingen met zwarte vlaggen, ludieke acties...) waarbij vooral gemikt wordt op een ruime weerklank in de — bij voorkeur plaatselijke — pers. De tegenpartij (overheid, industrie), gewend aan de klassieke overlegmethodes, weet vaak geen blijf met dergelijke directe actievormen.

De meeste auteurs zijn het er over eens dat de animatoren en de actieve medewerkers van de actiegroepen grotendeels afkomstig zijn uit de « nieuwe middengroepen » en de zgn. « secundaire elites »: personen met

(7) P. LEROY, a.w., blz. 703.

(8) P. LEROY, a.w., blz. 705.

(9) P. LEROY, a.w., blz. 706.

een hogere opleiding en relatief hoge sociaal-economische status die echter (nog) niet behoren tot de gevestigde machten (10).

Tromp ziet de actiegroepen voornamelijk als een alternatief voor de traditionele verenigingen binnen de bestaande zuilen. Vele gebieden die vroeger door deze traditionele verenigingen werden bestreken (caritatief en welzijnswerk, onderwijs, natuur en milieu) behoren nu tot het terrein van allerlei actiegroepen. De actiegroep als medium voor belangenbehartiging sloeg dan ook vooral aan bij nieuwe sociale groepen die nog niet over een eigen verenigingsstructuur beschikten, of binnen bestaande zuilen niet aan bod kwamen. Op deze manier zou volgens Tromp ook de losse organisatorische band kunnen verklaard worden. Deze nieuwe middengroepen zijn zowel sociaal als geografisch zeer mobiel: het vluchtige karakter van de actiegroep sluit zeer goed aan bij hun levensstijl (11).

De natuur-subcultuur. De jaren zeventig, de vlucht naar de geborgenheid, gaven een grote stimulans aan allerlei « terug-naar-de-natuur » ideologieën (de zgn. « Tegencultuur »). Aan de rand van de ecologische beweging vinden we een aantal groepen van een eerder « sectair en profetisch type » (12), die rondom deze ideeën zijn gegroeid. Deze groepen staan eerder marginaal. Zij hebben zich meestal uit de actieve milieustrijd teruggetrokken en zijn « alternatief », « natuurlijk » gaan leven (macrobiotiek, biologische landbouw, natuurgeneeswijzen). In hun ideologie vinden we een merkwaardige synthese van milieubewustzijn met elementen van Oosterse mystiek, astrologie en dergelijke. Het gevaar van een « sociaal ecologisme », het zonder meer toepassen van begrippen uit de ecologie op sociale structuren, of van een cultus van het viriele, natuurlijke leven is hier niet denkbeeldig. Stippen we nog aan dat deze ganse natuur-subcultuur voor een flink stuk tot een louter commerciële bedoening is verworden.

Kritische intellectuelen en wetenschapslui. Van in de beginne speelden deze figuren een zeer belangrijke rol. Zonder formeel iets te maken te hebben met organisaties of verenigingen zijn zij het geweest die de ogen van de bevolking en de pers hebben gericht op de milieuproblematiek en de nefaste bijverschijnselen van de industriële maatschappij. Men zou een

(10) Zie hierover: J. ELLEMERS, « Nederland in de Jaren Zestig en Zeventig », in *Sociologische Gids*, 6, (1979), (blz. 429-451).

B. TROMP, « Revolutie en Restauratie. Kanttekeningen over Beeld en Beteekenis van enkele Veranderingsprocessen », in *Sociologische Gids*, 6, (1979), (blz. 452-469).

P. ESTER, « Milieubesef in Nederland », in *Sociologische Gids*, 2, (1980), (blz. 120-145).

H. ENZENSBERGER, « A Critique of Political Ecology », in *New Left Review*, 2, (1974), (blz. 3-33).

J. VAN LINT en J. LAUWERS, *Burgers in de Weer. De Mobilisatie rond een Milieuproject*, Antwerpen, 1978.

(11) B. TROMP, a.w., blz. 460.

(12) H. ENZENSBERGER, a.w., blz. 9.

zeer uitgebreide lijst kunnen aanleggen van deze personen en hun geschriften. Belangrijk is het feit dat, waar dit vroeger een eerder elitaire en marginale bezigheid was, deze boodschappen zich sinds de jaren zestig mogen verheugen in de welwillende belangstelling van de media. Het feit dat vele van deze publikaties zeer apocalyptisch klinkende titels dragen en aan het doemdenken verwante profetieën bevatten, zal hier wel niet vreemd aan zijn.

De bijdrage van deze kritische intelligentsia is van drieërlei aard geweest. Vooreerst hebben ze door hun alarmisme bijgedragen tot de bewustwording inzake deze problematiek. Ten tweede zorgden ze voor de wetenschappelijke fundering van de kritieken van de milieu-activisten. En ten derde waren zij het die in hun geschriften elementen aandroegen voor het alternatief dat de ecologisten tegenover de industriële maatschappij plaatsten.

Deze onderling sterk verschillende groepen hebben elkaar gevonden in wat uitgroeide tot het mobilisatiepunt van de ecologische beweging: de strijd tegen de kerncentrales. Wat Vietnam voor de contestatiebewegingen van de jaren zestig betekende, is kernenergie voor de ecologisten: het symbool voor alles wat misloopt in de samenleving. De antinucleaire strijd veroorzaakte een duidelijke radicalisering en politisering van de ecologische beweging. Het feit dat het radicale verzet tegen kernenergie niet gedeeld wordt door de meeste klassieke partijen en organisaties maakte dat in brede kring stemmen opgingen voor autonome partijvorming. Zo ontstonden de groene partijen, de nieuwste loot aan de stam van de milieubeweging.

Vanaf het moment dat de groene partijen in verschillende landen met succes deelnamen aan verkiezingen ontgroeiden ze enigszins de specifiek ecologische beweging en het beperkte ecologische engagement. Zeer zeker bestaat een belangrijk deel van hun electoraat uit mensen die zich uit milieu-overwegingen met de groenen identificeren. Een ander deel zijn proteststemmers die de groenen als een « tegenpartij » tegenover de klassieke partijen beschouwen. Bij een derde groep ligt de motivatie echter dieper: mensen afkomstig uit of verwant met allerhande radicale en alternatieve bewegingen (pacifisten, feministen, minoritaire sociale groepen, regionalisten,...) hebben in Duitsland, Italië, Frankrijk en Nederland de weg gevonden naar de groene partijen als radicaal democratisch alternatief voor de bestaande partijen (13).

(13) Algemene informatie over een aantal van deze groene en radicale partijen is te vinden bij:

S. HENIG (ed.), *Political Parties in the European Community*, London, 1979.

G. SMITH, *Politics in Western Europe*, London, 1980.

Voor meer specifieke gegevens:

— Over de Franse ecologisten: C. JOURNES, « Les Idées Politiques du Mouvement Ecologique », in *Revue Française de Science Politique*, 4, (1979), (blz. 230-254).

II. De Vlaamse groene partij Agalev.

De Vlaamse groene partij Agalev is gegroeid uit de « herlevingsbeweging » Anders Gaan Leven ; een groep mensen die duidelijk gekozen heeft voor een alternatieve samenleving en deze keuze ook in de praktijk, in het dagelijkse leven, wil realiseren. Tot voor kort was er van een partij in de werkelijke zin van het woord geen sprake : in electorale periodes richtte men binnen de beweging een werkgroep op die onder de naam Agalev aan de verkiezingen deelnam. Na de stembusuitslag verdween dit Agalev niet echt, maar ging op in het grotere geheel van de beweging. Dit eerder halfslachtige bewegingskarakter was voor de groenen een bewuste keuze en weerspiegelde de ganse Anders Gaan Leven-filosofie : men wou veel meer zijn dan louter een verkiezingsdeelnemer, nl. een « herlevingsbeweging ».

De geschiedenis van Anders Gaan Leven gaat eigenlijk terug tot een soort retraite-groep. Voor velen zegt dit genoeg over het verschijnsel ; dienvolgens wordt de beweging gedoodverfd als zijnde een semi-religieuze groep van kritische christenen. De geschiedenis van de beweging laat zien dat deze kern doorheen de jaren bewaard is gebleven. Daarnaast is er echter verruiming opgetreden en heeft de persoonlijke zoektocht naar waarden, die een als verkalkt ervaren katholicisme moeten vervangen, plaats gemaakt voor een breder maatschappelijk engagement (14).

1. Ontstaansgeschiedenis.

De voorgeschiedenis van Anders Gaan Leven begint rond 1970 bij de figuur van Luc Versteylen, jezuïet en leraar aan een college in Borgerhout. Als leraar wordt Versteylen sterk getroffen door de prestatie- en concurrentiegeest die in het onderwijsstelsel heerst. Menselijkheid en geestelijk welzijn komen binnen het schoolse kader te weinig aan bod. Daarom gaat Versteylen op zoek naar een bezinningsoord om met zijn leerlingen

— Over de geschiedenis van de Italiaanse Radicale Partij : Y. SCHOLTEN, « Radicale Partij fleurde Italiaanse Verkiezingen op », in *De Groene Amsterdammer*, 23 mei 1979.

— Over de Nederlandse PPR : L. SINGER, *De wortels van de Nederlandse Politiek. De 42 Politieke Partijen sinds 1848*, Amsterdam, 1973 (vooral blz. 206-210) en J. KUITENBROUWER, « De Strijd binnen de PPR », in *Haagse Post*, 21 november 1981.

— Over de Duitse Grünen : J. METTKE, *Die Grünen. Regierungspartner von Morgen*, Hamburg, 1982.

Een uitgebreide literatuurlijst is ook te vinden bij : P. STOUTHUYSEN, *De politieke identiteit van de Ecologische Beweging*, Brussel, 1981, blz. 93-150.

(14) Meer informatie over het ontstaan en de werking van Anders Gaan Leven is te vinden bij : A. PEETERS en I. VERMEIREN, *De Jaren Zeventig : Van Groen tot Groenen*, Borgerhout, 1980 en bij P. STOUTHUYSEN, a.w., hfd. 6.

« onder vrienden tot inkeer te komen ». Het oude brouwerijhuis te Viersel bood hiertoe de gelegenheid. Met de hulp van collega's leerlingen en ouders zal de brouwerij in de loop der jaren uitgroeien tot een toevluchtsoord voor mensen die om allerlei redenen rust nodig hebben. De bedoeling van dit bezinningsoord is een tegengewicht te vormen voor wat men een door consumptie-, concurrentie- en prestatiedrang verzichte maatschappij noemt. Als tegenwaarden worden de drie-eenheid soberheid, samenhorigheid en stilte verkozen. Deze drie basiswaarden zullen de grondbeginselen vormen voor het later Anders Gaan Leven.

Omdat men de ideeën die te Viersel ontstonden wilde kenbaar maken aan meer mensen begon de rond Versteyleen gevormde groep met de uitgeverij « Stil Leven ». De meeste « Stil Leven »-publicaties kan men nog het best vergelijken met het werk van Phil Bosmans van de « Bond Zonder Naam » : aforismen en herontdekte volkswijsheden die getuigen van een zeer persoonlijk, intimistisch en voornamelijk christelijk geïnspireerd idealisme. « Stil Leven » wil dan ook enkel die dingen uitgeven die « moedgevend en verhelderend » zijn. Een voorbeeld van deze moraliserende stijl is de « Herlevingsoproep » die Versteyleen tot de jeugd richtte. De jongeren worden hier in opgeroepen om opnieuw te gaan leven naar de inspiratie van het oorspronkelijke christendom : « weer eerste christenen worden, zich spiegelen aan het arme, zuivere en gehoorzame catacombenchristendom ». Deze boodschap sloot bijzonder goed aan bij bepaalde post-concilliaire vernieuwingen en denkbeelden binnen de wereld van de katholieke jongeren.

De herlevingsgroep rond Versteyleen wenste de nieuwe waarden die zij ontdekt had ook in de praktijk om te zetten. Een ideale gelegenheid hiertoe bood het zieltoegend dorpschooltje van Massenhoven. Omdat het leerlingenaantal gedaald was beneden het wettelijk vereiste minimum zou de instelling gesloten worden. Versteyleen zette zich in voor het behoud van het schooltje, dat niet alleen terug leefbaar werd gemaakt, maar tevens gereorganiseerd volgens de principes van de herlevingsgroep : het onderwijs is gericht tegen concurrentie, prestatie en autoritarisme. Drie karakteristieken bepalen de school : de omgevingsverbondenheid, de kleinschaligheid en de veelzijdigheid van het leerprogramma.

Een volgende fase in het naar buiten treden van de groep wordt gevormd door de acties tegen het « Duwvaartkanaal » : een groots opgezet plan waarvoor een belangrijk deel van de Voorkempen, de laatste groene zone boven de Antwerpse agglomeratie, zou moeten sneuvelen. Luc Versteyleen kwam in contact met het actiecomité dat zich tegen deze plannen verzette, en wou iets doen tegen het fatalisme van de betrokkenen die de hele zaak een verloren strijd beoordeelden. Hiertoe organiseerde hij een aantal ludieke manifestaties zoals een « duweling », waarbij de bedreigde natuur-

zone voor één dag een openluchtschool werd, en een « fietseling » waarbij duizenden fietsers vanuit de Voorkempen naar de Antwerpse Grote Markt trokken. Uit deze manifestaties groeide de actiegroep « De Groene Fietsers », nauw verbonden met de herlevingsgroep rond Versteylen. In deze periode stelde Versteylen ook zijn « anti-verdwazingsmanifest » op, waaruit de latere beweging Anders Gaan Leven zijn inspiratie zou putten.

Belangrijk voor de verdere geschiedenis van de beweging is het feit dat, terwijl de talloze acties die men voert vaak duizenden op de been brengen en ruime weerklank bij de bevolking vinden, de tussenkomsten bij parlementairen of ministers zonder gevolg blijven. Anders Gaan Leven zal om die reden bewust een keuze maken voor symbolische en extra-parlementaire acties. In de loop der jaren zullen tientallen grote en kleine « hapenings » georganiseerd worden tegen kernenergie, gedwongen ruilverkavelingen, stadsverloedering, vervuilende bedrijven, onveilig verkeer. Wat deze acties kenmerkt is de grote gedisciplineerdheid bij de deelnemers, de principiële geweldloosheid en de benadrukking van het ludieke element.

Door deze talrijke acties groeide de beweging. Bij de Groene Fietsers merkte men dat door het overwicht van het actie-element, het behandelen van de fundamentele vragen over de achtergrond van datgene waarmee men bezig was niet aan bod kwam. Daarom organiseerden een aantal mensen zich in de eerste Anders Gaan Leven-groep. Deze scheiding tussen de actiegroep, de Groene Fietsers, en de Anders Gaan Leven-kernen, als zelfstandige organisaties binnen het geheel van één herlevingsbeweging, zal men bewust doortrekken.

Naar aanleiding van de parlementsverkiezingen van 1974 drong zich de vraag op of Anders Gaan Leven al dan niet als partij aan deze verkiezingen moest deelnemen. De beweging kon geen beslissend antwoord op deze vraag formuleren en koos voor een tussenoplossing. Zo ontstonden de « Groene Lijsten » : lijsten waarop politici van alle partijen voorkwamen die geschikt werden geacht de ideeën te verdedigen waar de beweging achterstond. De kiezer werd aangeraden zijn partijopvatting trouw te blijven, maar binnen die partij enkel die betrouwbare kandidaten te steunen die op de « groene lijsten » stonden. De bekendste van deze kandidaten was de liberaal Poma. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1976 herhaalde men dit procédé.

In april 1977 werden vervroegde parlementaire verkiezingen gehouden. Omdat de kandidaten van andere partijen hun verkiezingsbeloften meestal niet waarmaakten, besliste de beweging zelfstandig aan de verkiezingen deel te nemen. Men richtte, voor de duur van de verkiezingen, « Agalev » op, dat enkel in de Antwerpse regio opkwam en 0,3 % van de stemmen behaalde. De Agalev-lijst verdedigde volgend programma :

1. De stad terugschenken aan de mens en voorrang aan het openbaar vervoer.

2. Scheppen van werkgelegenheid door de economie af te stemmen op de werkelijke behoeften.

3. In stand houden van de eigen kleine ondernemingen en handelszaken i.p.v. oncontroleerbare multinationals.

4. Bewaren van het echte en niet folkloristische dorpsleven.

5. Het in leven houden van kleine scholen dicht bij huis.

6. Stopzetting van wapenleveringen en bouw van kerncentrales.

7. Opknappen en weer leefbaar maken van oude wijken en huizen.

In december 1978 werden nogmaals vervroegde parlementsverkiezingen uitgeschreven. Agalev, dat nu in verschillende kantons opkwam, haalde 0,7 %. In juni 1979 werden voor het eerst verkiezingen voor het Europees Parlement gehouden. Agalev verbond zich met groene en radicale partijen uit Wallonië, Nederland, West-Duitsland, Groot-Brittannië, Italië en Frankrijk (15). Tot veler verbazing behaalde de Agalev-lijst 2,3 % der stemmen.

De organisatie kwam in een stroomversnelling terecht. Oorspronkelijk was Anders Gaan Leven een individuele geloofsbelijdenis, een streven naar een andere levenshouding. In het spoor van Luc Versteyley gingen hier en daar geïnspireerde enkelingen de « drie tegenwaarden » propageren en toepassen. Zij vormden tesamen een losse groepering zonder statuten of structuren, zonder formele leden. Ten tijde van de Europese verkiezingen stroomden mensen uit zeer verschillende hoeken naar de beweging toe. Milieu-activisten zoals Marc Dubrulle, mensen zoals Ludo Dierickx, die jarenlang actief waren geweest in marginale politieke verenigingen als Europese federalistische bewegingen, mensen afkomstig uit andere partijen, zoals Leo Cox. De noodzaak werd gevoeld om het programma verder uit te diepen. Er werd ernst gemaakt met het uitdenken van soepele, democratische structuren. Men ging zich steeds meer engageren in problemen die veel verder droegen dan het eigen erf. Als voorbeelden hiervan kan de nauwe samenwerking tussen Agalev en de Nederlandse PPR aangehaald worden. Samen organiseerde men o.a. een congres over de problemen van arbeid, tewerkstelling en werkloosheid. Zeer belangrijk is ook de rol die Anders Gaan Leven — en meer bijzonder Luc Versteyley — heeft gespeeld in het initiatiefcomité « Tindemans-Duarte ». Dit comité deed een beroep op de Belgische christendemocratie om druk uit te oefenen op de Salvadoraanse junta, teneinde de volksmoord te beëindigen. Het

(15) Deze partijen zijn : Ecolo uit Wallonië, de Partij Politiek Radikalen uit Nederland, de Grünen uit West-Duitsland, The Ecology Party uit Groot-Brittannië, de Radikale Partij uit Italië en de Mouvement d'Ecologie Politique uit Frankrijk.

comité zorgde o.a. voor een krantenadvertentie aan het adres van Tindemans, ondertekend door 400 Vlaamse priesters. Evenzeer van betekenis is de inzet van Anders Gaan Leven in de vredesbeweging geweest. Als enige politieke groepering nam men ongenueanceerde pacifistische stellingnamen in en koos men voor beperkte eenzijdige ontwapening en een radicaal ander defensiemodel.

De verkiezingen van 8 november 1981 kwamen eigenlijk te vroeg voor Agalev. De beweging had immers haar streefdoel gemaakt van de gemeenteraadsverkiezingen van 1982. De bedoeling was tegen die tijd sterke basisgroepen uit te bouwen in zoveel mogelijk gemeenten. Er werd dan ook een bijzonder zuinige verkiezingscampagne gevoerd (zo'n 120.000 frank!) (16). De succesvolle uitslag (4,8 %) was voor de beweging evenzeer een verrassing. Met drie parlamentsleden en een zevental provincieraadsleden maar zonder een werkelijke partij-organisatie, was Anders Gaan Leven zichzelf boven het hoofd gegroeid (zie verder).

De gemeenteraadsverkiezingen van oktober 1982 betekenden verdere vooruitgang voor Agalev. De partij nam onder eigen naam deel in 62 gemeenten. In totaal werd 5,7 % van de Vlaamse stemmen behaald, goed voor 43 zetels in 28 gemeenten. Daarnaast steunde Agalev een 14-tal lokale lijsten, waarvan sommige het bijzonder goed deden (« Vrij Borsbeek », « Stad voor de Mens » in Turnhout, « Gras » in Niel en Boom, « Nieuw » in Stabroek, « Wakker » in Hasselt). De groenen behaalden hun beste resultaten op plaatsen waar ze steunen op een jarenlange werking (de Antwerpse regio), op plaatsen waar een actieve milieustrijd wordt gevoerd (de Rupelstreek), in een aantal residentiële gebieden waar een jong, hooggeschoold publiek woonachtig is (Edegem, Brasschaat,...). In een aantal gemeenten (Schoten, Koekelberg) sloot Agalev bestuursakkoorden, na onderhandelingen op basis van een elf voorwaarden tellende prioriteitenlijst. Daartoe behoorden o.m. het atoomvrij maken van de gemeente, meer open structuren (referendum, informatieplicht, afbouw van onrechtstreeks verkozen organen), afbouw van partijpolitieke benoemingen, afschaffing van cumulatie van gemeentelijke mandaten, een programma tegen het racisme, een concreet milieubeleid. Op basis van deze eisen voert Agalev, op de plaatsen waar ze verkozenen telt, een fundamentele oppositiepolitiek.

2. Organisatiestructuur.

Zoals eerder opgemerkt, dient er een onderscheid gemaakt te worden tussen de beweging Anders Gaan Leven en de partij Agalev. De beweging

(16) *De Morgen*, 10 november 1981.

bestaat uit de actiegroep de Groene Fietzers, de werkgroepen rond de uitgeverij « Stil Leven », het tijdschrift « De Groenen », de brouwerij te Viersel, de plaatselijke Anders Gaan Leven-kernen. De partij is geënt op deze bredere beweging. Tot voor kort was het er een onderdeel van, dat enkel ten tijde van verkiezingen een eigen leven ging leiden. Dat deze verhoudingen niet zo simpel waren, bewees wel het feit dat de beweging zich de laatste jaren meermaals over de structuren is gaan buigen.

De basiseenheden van de beweging Anders Gaan Leven zijn de zgn. « Dagelijkse Doeningen », de plaatselijke groepen die regelmatig vergaderen. Ook op dit niveau valt op hoezeer de beweging zich wil onderscheiden van traditionele organisaties: men vergadert naar eigen zeggen niet in een lokaal, maar « komt bijeen in een huis ». Bij stemmingen wordt nooit de vraag gesteld wie voor of tegen iets is: men vraagt « de mening van de groep ». Wie het eens is steekt zijn open hand op, wie tegen is steekt een gebalde vuist vooruit, wie zich onthoudt steekt zijn hand vooruit en maakt een onzeker gebaar.

De Dagelijkse Doeningen werken meestal nauw samen met christelijke basisgroepen, met leefmilieu- en ecologische groepen, met buurtactiegroepen, met jongerenorganisaties en Derde Wereld-groepen. Deze samenwerking in acties gebeurt via persoonlijke contacten, als organisatie worden meestal geen banden gelegd. De nadruk bij de plaatselijke groepen ligt voornamelijk op bewustmakingsacties. Beïnvloeding van het beleid komt slechts op de tweede plaats. De Dagelijkse Doeningen genieten van een grote, zometer volledige autonomie ten aanzien van de beweging. Alle medewerkers van de Dagelijkse Doeningen kunnen deel uitmaken van het « Landelijk Beraad » (= Congres) dat tweemaal per jaar bij elkaar komt. Dit Landelijk Beraad is het hoogste orgaan van de beweging en bepaalt de lijn die men zal volgen. Ook wordt er een « Landelijke Raad » verkozen die het dagelijks bestuur van Anders Gaan Leven vormt. Binnen de Raad bestaan diverse werkgroepen (landbouw, energie, Derde Wereld...) die verslag uitbrengen aan het Landelijk Beraad.

Ook Agalev was lange tijd slechts een werkgroep binnen de herlevingsbeweging. Vanaf de Europese verkiezingen kwam er binnen de beweging een diepgaande discussie op gang of men na de gunstige verkiezingsuitslag al dan niet ondubbelzinnig tot partijvorming moest overgaan, net als de buitenlandse zusterpartijen. Op een aantal Landelijke Beraden werd de verhouding tussen Agalev en Anders Gaan Leven besproken, zonder overigens tot een definitieve oplossing te komen. Het statuut van Agalev bleef dat van een werkgroep, weliswaar met een zekere autonomie en permanentie. Ten tijde van de verkiezingen moest de werkgroep aan een Landelijk Beraad van de beweging de toestemming vragen om deel te nemen aan de kiesstrijd.

De verkiezingen van november 1981 hebben er voor gezorgd dat deze structuur, waarbij de beweging primeerde en de partij slechts een — tijdelijk — aanhangsel vormde, door de realiteit achterhaald werd. Een aantal personen werden als parlementair of provincieraadslid op een Agalev-lijst verkozen. Tegenover wie dienden deze personen zich te verantwoorden, van wie ontvingen zij hun richtlijnen ? Het was duidelijk dat meer mensen voor Agalev hadden gestemd, dan enkel de aanhangers van de herlevingsbeweging. Was het dan nog langer doenbaar om de beleidsorganen van Anders Gaan Leven voor Agalev te laten spreken en beslissen ? Om deze redenen werd vlak na de verkiezingen een nieuw Beraad gehouden, waar de beweging zichzelf zes maanden de tijd gaf om na interne discussie uit te maken of men nu al dan niet een politieke partij zou worden. De zgn. « stuurgroep » van Agalev kreeg de opdracht om een ontwerp van partijstatuten voor te bereiden. Op het Landelijk Beraad van Anders Gaan Leven te Tielrode op 27 en 28 maart 1982 werd dan de uiteindelijke verhouding tussen beweging en partij geregeld. Voortaan zijn beweging en partij gescheiden en toch verbonden, zij het dan via een inspirationale in plaats van formele band. Beiden beschikken over autonome beslissingsorganen en geledingen.

De statuten van Agalev leggen sterk de nadruk op het basisdemocratische en integraal-federalistische karakter. Zij geven Agalev een structuur die inhoudt dat alle macht uitgaat van de basisgroepen. Er is geen sprake van enige pyramidale structuur, noch is er plaats voor een partijvoorzitter of een permanent woordvoerder.

Het grootste gedeelte van de mensen uit de herlevingsbeweging vindt men ook terug in de partij. Daarnaast zou de partij echter een politiek instrument moeten worden dat openstaat voor alle bewegingen, basisgroepen, comités en dergelijke die behoren tot de basisdemocratische, pacifistische en ecologische stromingen.

Dat het probleem van de partijvorming uiteindelijk zo moeilijk ligt bij de meerderheid van de militanten (zelfs nu gebruikt men de term « partij » slechts mondjesmaat) heeft alles te maken met het imago van « anders » zijn dat men zichzelf toeschrijft. Men wil zoals gezegd niet zomaar een verkiezingsdeelnemer zijn, maar wel een herlevingsbeweging die streeft naar een radicaal andere samenleving. Sommigen zien Agalev als niet meer en niet minder dan een « programma voor morele herbewapening », zoals Leroy het noemde (17). Daarnaast wordt het vormen van een partij — zeer gevoelsmatig — geassocieerd met de gangbare manier van politiek bedrijven : ondoorzichtig, niet respecteren van de basis, gebrek aan beginselvastheid...

(17) P. LEROY, a.w., blz. 709.

Hiermee wil men radicaal breken. Men zou willen functioneren als een beweging, en meer specifiek, als een actiegroep : zo weinig mogelijk formele structuren, zonder een partij-apparaat dat verstikkend werkt op initiatieven vanuit de basis. Het streefdoel — de directe democratie — dient zich ook te weerspiegelen in de middelen — de organisatorische structuren. Door middel van beeldspraak probeert men aan te geven in welke richting de ideale partijvorm wordt gezocht : zo wil men een « pechstrookpartijtje » zijn (« even aan de kant om na te denken en dan pas weer verder te rijden, wanneer men veel klaarder ziet, allicht langs heel andere wegen »), een « kriebelpartijtje » voor de grote partijen, een « dolfijnpartijtje » temidden van de « walvispartijen » (« walvispartijen duiken om de drie, vier jaar eens op, spuiten wat beloften de hoogte in en verdwijnen dan weer in hun diepzeegekonkelfoes. Dolfijnpartijtjes niet, die zwemmen tussen het volk ») (18).

De absolute tegenstelling tussen partij en beweging, de associatie van het begrip partij met onfrisse politieke praktijken en de harde zakelijkheid van de « Gesellschaft » zijn uiteraard verkeerde uitgangspunten. Zowel partijen als bewegingen bestaan immers in democratische en niet-democratische varianten. Een « Gemeinschaftliche » structuur is niet noodzakelijk de beste waarborg voor een daadwerkelijke democratie (19).

Waar Agalev, net als zoveel andere groeperingen die opkomen voor een meer directe democratie, naar zoekt is een organisatorische formule die optimale democratie en efficiëntie verenigt. Het probleem is de radicaal-democratische aspiraties in praktische vorm te gieten, zonder dat de « ijzeren wet van de oligarchie » in werking treedt. De oplossing van dit probleem heeft men nog lang niet gevonden, ook al bedenkt men fraaie statuten.

3. *Programma.*

Anders Gaan Leven heeft zich nooit als een specifieke milieubeweging beschouwd. « Groen » betekende niet enkel actie voeren ter bescherming van de leefomgeving, maar eerder het opkomen voor de zwakkere in de samenleving. Twee ideeën staan centraal in het programma van de beweging : de democratie moet verfijnd en verruimd worden, tevens is er behoefte aan een nieuwe visie op de economie. Deze streefdoelen worden respectievelijk met de begrippen « groene democratie » en « groene economie » beschreven. In de teksten van het « Groen Open Congres » (Mechelen 1981) en in de Agalev-verkiezingsbrochure « Echt Nieuw en

(18) Agalev-verkiezingsbrochure *Echt Nieuw en Echt Anders*, blz. 38.

(19) Hierover : B. TROMP, a.w., blz. 459.

Echt Anders » probeert men, uitgaande van deze twee begrippen, een nieuwe, globale visie op de maatschappij te ontwikkelen (20).

De groene democratie : Agalev verzet zich tegen centralisme, technocratie, corporatisme, politiek-economische belangenverstrengeling, onrechtstreeks verkozen lichamen met beslissingsbevoegdheid en andere vormen van schijndemocratie. In plaats daarvan verkiest men een « echte », doorzichtige en controleerbare democratie. Hiertoe wenst Agalev, dat een aantal beginselen in het politiek bedrijf worden opgenomen : waarachtige inspraak- en participatierechten, eerbiediging van de democratische principes en geweldloosheid, afschaffing van alle discriminaties inzake politieke rechten, beheersopenheid en herwaardering van de openbare ambtenaar, federalistische opbouw van de democratie van onder naar boven. Deze zes basisbeginselen, die moeten leiden tot de verfijning (dichter bij de mens) en verruiming (aanpassing aan nieuwe problemen) van de democratie, moeten gerealiseerd worden op alle gebieden waar beslissingen genomen worden : bedrijven, scholen zowel als ziekenhuizen, sub-nationale, nationale en internationale politieke niveau's...

De groene economie. De huidige welvaart is opgedrongen door groot-schalige productie-, distributie- en verzorgingssystemen, die enkel hun eigen winsten wensen te vergroten ; met de werkelijke behoeften van de mens wordt geen rekening gehouden. Daarom wil Agalev op zoek gaan naar andere rijkdommen en dit op een ecologisch verantwoorde manier : door een zuiniger gebruik van uitputbare bodemschatten, selectieve groei, energiebesparing en ontwikkeling van alternatieve onuitputtelijke energiebronnen, streven naar zelfvoorziening, democratische herverdeling, zelf-beheer, kleinschaligheid, behoud en uitbreiding van ons natuur- en cultuur-bezit, kortere arbeidsduur en zinvol werk, een eerlijke uitwisseling met armere landen.

Verkeer. Agalev gaat er van uit dat iedereen het recht moet hebben om zich op zijn manier, op zijn tijd, waar dan ook naar toe te begeven. De « autolobby » heeft er echter voor gezorgd dat in de grootstad enkel wie over eigen gemotoriseerd vervoer beschikt, zich deze luxe kan veroorloven. Het openbaar vervoer, fietsers en voetgangers zijn er de dupe van. Daarom pleit Agalev voor het ontmoedigen van personenwagenvervoer in woonzones, en een zo goedkoop mogelijk openbaar vervoer.

Bewapening en Ontwapening. Agalev verzet zich tegen de als « waanzinnig » omschreven bewapeningswedloop, die schaarse hulpbronnen verbruikt en het voortbestaan van de wereld op het spel zet. Daarom moet

(20) Ook de verschillende boeken van Luc Versteyleen (*We hebben ze niet meer alle vijf, De Morgen-Mensen*) en het werk van Ludo Dierickx (*Denkwegen naar een Globale Visie*) geven een goed beeld van het ideeëngoed van Anders Gaan Leven / Agalev.

er gestreefd worden naar algehele ontwapening, te beginnen op het nucleaire vlak. Beperkte eenzijdige stappen naar ontwapening kunnen daartoe een goede aanloop zijn (bv. het afwijzen van de Eurostrategische raketten). Andere vormen van defensie (sociale verdediging) dienen uitgewerkt te worden. De vredespolitiek moet democratisch gevoerd worden en mag niet het monopolie zijn van militairen, wapenfabrikanten en wetenschapslui die er eigen voordeel uit kunnen halen. Het uiteindelijk doel moet een wereld-rechtsorde zijn, waar conflicten vreedzaam worden opgelost.

Onderwijs. Het huidige onderwijssysteem bevordert individualisme, concurrentie en de opdeling in vakgebieden. Volgens Agalev moet de nadruk liggen op de algemeen-menselijke ontplooiing. Kinderen moeten opgevoed worden tot « creatieve en levenslustige jonge mensen ». Dit kan het beste in kleinschalige, omgevingsgebonden scholen. Het onderwijs mag ook niet systeembevestigend werken, maar moet aanzetten tot kritisch oordelen.

Derde Wereld. « De volksmassa in het zuiden betaalt ons gelag » is het uitgangspunt van Agalev. Het westerse groeiemodel, dat aan de derde wereld wordt opgedrongen, samen met de huidige internationale arbeidsverdeling houden de ongelijkheid in stand en verscherpen deze zelfs. Daarom moet België met andere kleine landen in UNO en EEG initiatieven nemen ten gunste van de ontwikkelingslanden. Er moeten eerlijke handelsrelaties komen i.p.v. uitbuiting. Ontwikkelingsprogramma's dienen uit te gaan van plattelandsontwikkeling, waarbij het voortbrengen van voedingsgewassen voor eigen gebruik centraal staat.

Urbanisatie. De ruimtelijke ordening moet er op gericht zijn dat de mensen in hun onmiddellijke omgeving en onder de beste omstandigheden kunnen schoolgaan, winkelen, zich kunnen ontspannen, van de natuur genieten. De verstedelijking van het platteland, artificiële creaties als slaapsteden en villawijken, grond- en huizenspeculatie, de « niets ontziende » bouwpromotoren worden afgewezen.

Landbouw. Er gaat teveel landbouwgrond verloren, meent Agalev. Daardoor zijn we voor onze voedselvoorziening te zeer afhankelijk van het buitenland geworden, en onttrekken we het basisvoedsel aan de derde wereld. Men is tegen grootschalige landbouw en bio-industrie omdat deze drijven op het gebruik van chemische middelen. Kleine en middelgrote bedrijven verdienen vanuit menselijke en economische (tewerkstelling) oogpunten de voorkeur. De tussenhandel moet beperkt worden : directe relaties tussen producent en consument zijn voor beiden financieel aantrekkelijk. Voorts moet er ook meer steun gegeven worden aan experimenten inzake biologische landbouw.

Ziekenezorg en Diensten. Agalev opteert voor een preventieve aanpak. Men pleit voor eerstelijnsgezondheidszorg op buurtniveau, die gedecommercialiseerd is en waarin gezondheidswerkers in ploegverband samen-

werken. Men wijst prestatiegeneeskunde en medisch corporatisme af. De wetgever moet alternatieve geneeswijzen gelijke kansen geven.

Lichaamsbeleving en menselijke omgang. Hier raken we de kern van het werkelijke « anders gaan leven ». Agalev zet zich af tegen de waarden van deze maatschappij (prestatie, concurrentie en consumptie) ook wat de intermenselijke relaties betreft. Men komt op voor samenhang, tederheid en zachtaardigheid. Lichaamsbeleving, gevoelens, directe menselijke contacten zijn aan herwaardering toe. Men keert zich tegen de voorstelling van het « gelukkige koopkrachtige gezin » als enige cel van de samenleving. Als alternatief verdedigt men de « woongroep » : de terugkeer naar de geborgenheid van het buurtleven en het familiale leefpatroon van vroeger, maar nu met de mentaliteit van vandaag (het respecteren van ieders eigenheid).

De ideologie van Agalev heeft het karakter van een harmonisch en utopisch basissocialisme, waarin zowat iedereen zich kan terugvinden. De aspiraties zijn eerder vaag (« echte » democratie, « echte » behoeften) en eerder van principiële dan van technische of beleidsgerichte aard. Over de manier waarop dit alles moet verwezenlijkt worden blijft men even vaag : men praat over een « mentaliteitsverandering ». Men streeft naar een nieuwe volkseenheid, waarin alle mensen van goede wil samenwerken aan een ethisch reveil.

Het heeft voor de partij op het huidige ogenblik ook niet zo een belang dat de doelstellingen en middelen niet concreter gesteld zijn. Agalev heeft succes, niet omdat het programma de beste oplossingen biedt voor de politieke problemen van alledag, maar juist omdat het zichzelf profileert als zijnde radicaal « anders » dan de traditionele partijen. Het dient zich aan als een partij van « gewone mensen » die ver van alle partijpolitieke manoeuvres staan ; de boy-scouts verdwaald in een wereld van politieke machtswellustelingen. Het feit dat Agalev zich gaandeweg meer engageert in de actuele politieke en sociaal-economische kwesties, maakt dat men ook openlijk kleur zal moeten bekennen. Dit vergroot het risico dat deze controversen ook binnen de organisatie de aanwezige breuklijnen zullen blootleggen. De abortuskwestie was een eerste probleem dat de basisconsensus binnen de partij doorbrak. En er bestaan nog andere dossiers waar de partij de abstracte eensgezindheid moet vertalen naar concrete stellingnamen. Uiteraard is dit weinig bevorderlijk voor de nagestreefde harmonie (21).

(21) Politiek secretaris Leo Cox in *De Groenen*, 1 april 1982 : « Wij zijn dringend toe aan een grondige discussie over de concrete implicaties van ons groen programma, waar we het toch zo roerend over eens zijn. We moeten zo stilaan eens gaan weten waar we nu eigenlijk voor staan. Het is moeilijk om tegelijk een mooi en diepzinnig programma te maken. Maar het is nog moeilijker om de concrete implicaties ervan te aanvaarden. »

4. De Agalev-militanten.

Er bestaan nauwelijks kwantitatieve gegevens over Anders Gaan Leven/Agalev. Er zijn geen cijfers beschikbaar die een idee zouden geven over de basis van de beweging. Slechts zeer recent heeft men een vorm van lidmaatschap ingevoerd, tevoren kon iedereen zich als lid beschouwen die al eens in contact met de beweging kwam.

Aangezien er nauwelijks van een ledenbestand sprake is, is het zeer moeilijk om formeel onderzoek naar die leden te doen. Om toch een beeld te krijgen van de Agalev-militant heeft de steller een enquête gehouden op één van de congressen van de beweging (december 1980). De bedoeling van dit onderzoek was zeer beperkt : inzicht krijgen in de sociale achtergrond van een deel van de actieve medewerkers van de organisatie. Uiteraard gaat het over een relatief kleine groep (48 van de 60 congresdeelnemers), die mogelijk niet helemaal representatief is voor het geheel. De bekomen resultaten kunnen in drie blokken verdeeld worden : persoonlijke gegevens, de maatschappelijke achtergrond, de politieke oriëntatie (22).

Persoonlijke gegevens. De gemiddelde leeftijd van de congresgangers ligt rond de 31 jaar. Veel duidelijker wordt het echter wanneer we de populatie verdelen in leeftijdsgroepen. Het overgrote aandeel wordt dan ingenomen door de groep tussen 20 en 29 jaar (ongeveer 60 %).

Wat het beroep betreft valt het op hoe weinig personen uit de lagere sociale groepen we hier terugvinden. De categorieën onderwijs, hogere bedienden en kaders, de sociaal-culturele sector, studenten maken hier de overgrote meerderheid uit. Wanneer we hiermee het opleidingsniveau in verband brengen wordt het beeld nog duidelijker. Liefst 70 % heeft hoger (universitair of niet-universitair) onderwijs gevolgd.

Het persoonlijk profiel van de Agalev-militant komt overeen met het beeld dat we ook vinden bij de groene en radicale partijen in het buitenland (23) : jong, hogere opleiding, nog studerend of werkzaam in beroepssectoren die corresponderen met een relatief hoge sociale status (« secondaire elites »), die niet onmiddellijk bij het productieproces betrokken zijn en zo de uitvoerder een grote persoonlijke initiatiefrimte en creativiteit laten.

De maatschappelijke achtergrond. De overgrote meerderheid der militanten is geboren en getogen in de katholieke zuil. Een 78 % bezocht het

(22) Voor een uitgebreide analyse van deze enquête : P. STOUTHUYSEN, a.w., blz. 276-286.

(23) Bij voorbeeld voor Frankrijk : A. TOURAINÉ, *La Prophétie Anti-Nucléaire*, Parijs, 1980 en L. JOURNÉS, « Les Idées Politiques du Mouvement Ecologique », in *Revue Française de Science Politique*, 4, (1979), (blz. 230-254).

vrije, katholieke onderwijs. Bij 50 % der militanten stemden de ouders thuis katholiek. Bij 62 % waren de ouders gelovig en kerkelijk, waarbij nog eens 15 % komen waar de ouders wel gelovig maar niet kerkelijk waren. Een aanzienlijk deel van de militanten is zelf ook gelovig en kerkelijk (25 %), de meerderheid (47 %) noemt zich gelovig zonder als kerkelijk beschouwd te willen worden. Ook in andere items zien we dit beeld terugkomen : het grootste deel is lid geweest van katholieke jeugdbewegingen of van katholieke organisaties (voornamelijk van progressieve signatuur, maar ook traditionele). Momenteel is een belangrijk deel nog werkzaam in allerlei christelijke jongvolwasseneorganisaties of in progressieve, christelijke basisgroepen (Christenen voor het Socialisme, Pax Christi, Wereldscholen). Ook in de regelmatig gelezen tijdschriften stelt men deze tendens vast : bijna de helft van de ondervraagden leest één of ander christelijke periodiek, meestal van progressieve inspiratie.

De politieke oriëntatie. Op de vraag hoe men zich situeert op de as « behoudsgezind-progressief », plaatst 68 % zich bij progressief, 23 % bij zeer progressief. Gevraagd naar een rangschikking van de Vlaamse politieke partijen, geven Agalev-militanten duidelijk blijk van progressieve sympathieën : op de eerste plaats komt uiteraard Agalev, gevolgd door de SP, Amada (PvdA), Volksunie en de overige linkse groepen. De hoge score van de VU is zeker niet te wijten aan de mogelijke Vlaamsgezindheid van de mensen van Anders Gaan Leven ; het Vlaams Blok wordt immers bijna unaniem naar de laatste plaats verwezen. Veel heeft te maken met het anti-establishmentkarakter dat de VU bij velen nog heeft (zo is Willy Kuypers ook bijzonder populair bij de ondervraagden).

De populariteit van de SP heeft vermoedelijk veel te maken met de vernieuwingen die recent in de partij werden doorgevoerd : Van Miert is afgetekend de populairste politicus, « De Morgen » de meest gelezen krant. Het lijkt er op dat vele militanten de vernieuwde Socialistische Partij een warm hart toedragen, maar de stap naar deze partij niet durven zetten omdat ze nog te zeer afgeschrikt worden door de BSP-erfenis. Wanneer de SP zijn vernieuwingen consequent doorzet is het best mogelijk dat Agalev voor velen slechts een « overstappartij » is geweest.

De kleine linkse partijen worden positief gewaardeerd door de Anders Gaan Leven-militanten. Dit zegt iets over de radicale houding (23 % zeer progressieven) die velen aannemen. Een radicale houding die zich voornamelijk richt tegen partijen, politici en de huidige manier van politiek bedrijven. Op de vraag welke politicus hun voorkeur wegdraagt, antwoorden 20 % nadrukkelijk « niemand ».

III. Politieke situering.

De groenen zijn moeilijk onder te brengen in de klassieke partijtypologieën of in theorieën over partijvorming (Duverger, Charlot, Neuman, Kirchheimer, Daalder, La Palombara en Wiener, Dahl, Rokkan en Lipset...). Het beperkende van deze theorieën is dat ze te weinig generaliserend zijn en te zeer gebaseerd op het ontstaan van de bestaande partijenstructuur en de traditionele partijen. Daardoor beschikken ze over zeer weinig predictieve waarde ten aanzien van nieuwe verschijnselen (24). Een andere aanpak lijkt dus noodzakelijk, wil men de groenen, en meer bepaald Agalev, situeren in het partijpolitieke spectrum. Daartoe zullen in de eerste plaats de werken van Inglehart en Boy gebruikt worden, werken die mogelijk enig licht werpen op de plaats van het ecologisch electoraat. Vervolgens zal getracht worden met behulp van een aantal begrippen die centraal staan in de Belgische politologie, de positie van Agalev in het Vlaamse partijenlandschap te bepalen.

1. Inglehart en Boy (25).

Voortgaande op de theorieën van Maslow en grootschalig opinieonderzoek in verschillende Westeuropese landen, verdedigt Inglehart de stelling dat in deze maatschappij bij verschillende leeftijdsgroepen verschillende waardenpreferenties horen. Zo zouden de leeftijdsgroepen die de jaren dertig en de Tweede Wereldoorlog bewust meegemaakt hebben een hoge prioriteit verlenen aan economische zekerheid (« acquisitive values »). De jongere leeftijdsgroepen, die materiële welvaart voor vanzelfsprekend houden, zouden de voorkeur geven aan « post-bourgeois values », die overeen komen met « the need for belonging and aesthetic and intellectual needs ». Hoe hoger iemands opleidingsniveau is, hoe groter ook de preferentie voor « post-bourgeois » waarden.

Vervolgens onderzocht Inglehart of men deze waardenverschuivingen ook weerspiegeld zag in de verkiezingsuitslagen. Hier bleek dat vnl. nieuw-linkse en links-liberale (en in sommige landen, zoals België, de regionalistische) partijen de steun van deze post-bourgeois groepen

(24) Een bredere uitwerking hiervan : P. STOUTHUYSEN, a.w., blz. 151-191.

(25) R. INGLEHART, *The Silent Revolution. Changing Values and Political Styles among Western Publics*, Princeton, 1977.

R. INGLEHART, « The Silent Revolution. Intergenerational Change in Post-Industrial Societies », in G. DI PALMA, *Mass Politics in Industrial Societies*, Chicago, 1972, (blz. 280-333).

R. INGLEHART, « Post-Materialism in an Environment of Insecurity », in *American Political Science Review*, december 1981, (blz. 880-900).

D. BOY, « Le Vote Ecologiste en 1978 », in *Revue Française de Science Politique*, 2, (1981), (blz. 394-416).

genoten. Deze waardenverschuiving is echter nog niet op massale schaal doorgedrongen. Enkel de jonge, gestudeerde, moderne middengroepen laten zich in hun partijkeuze niet primair door economische zekerheid maar door intellectuele, esthetische en andere niet-materiële objectieven leiden. Toch waagt Inglehart zich aan de voorspelling dat het verschijnen van post-bourgeois georiënteerde sociale groepen kan leiden tot een situatie waarbij de politieke breuklijnen niet langer in de eerste plaats zullen gebaseerd zijn op de klassieke, sociaal-economische conflicten, maar op de polarisatie betreffende verschillen in waardenprioriteiten. Op termijn kan dit belangrijke gevolgen hebben voor het partijpolitieke spectrum : binnen de klassieke partijen zullen nieuwe tegenstellingen ontstaan en er kunnen nieuwe, op deze waardentegenstelling gerichte partijen ontstaan.

De analyse van Inglehart kan nieuw licht werpen op de oorsprong en positie van de groene partijen, bij uitstek de verdedigers van « post-bourgeois values ». Verder onderzoek, specifiek naar die nieuwe sociale groepen in de industriële maatschappij waar de ecologen hun aanhang voor een belangrijk deel halen, is echter nodig om de stellingen van Inglehart, die toch wel sterk de stempel van hun tijd dragen, hard te maken.

Een poging daartoe is ondernomen door Daniel Boy, in een onderzoek naar het electoraat van de Franse ecologen. Wat hem opvalt is dat dit publiek zichzelf zeer bewust in het politieke centrum plaatst. Deze keuze vloeit niet voort uit politieke desinteresse of onrijpheid, maar eerder uit het feit dat men zichzelf wenst af te zetten tegenover het klassieke partijstelsel en de (sociaal-economische) links-rechts polarisatie waar dit op steunt. Anderzijds is het echter opvallend hoe ditzelfde publiek zich inzake morele en andere principiële kwesties zeer radicaal profileert. Boy probeert dit te verklaren met behulp van de sociologische theorie van Bourdieu. Volgens deze theorie wordt de band tussen sociale positie en politieke keuze bepaald door een reeks factoren : het beroepsstatuut (werkgever, zelfstandige, werknemer,...), de relaties tussen deze verschillende beroepscategorieën in de samenleving, de sociale status verbonden aan deze categorieën. Bepalend voor de politieke opstelling zijn niet alleen de huidige situatie, maar ook het sociale verleden van het individu : « chaque individu se situe dans l'espace social en fonction de son propre temps social, chacun se mesure à son point d'origine en même temps qu'à son avenir social probable » (26). Wanneer al deze verschillende factoren convergeren vergemakkelijkt dit het aannemen of behou-

(26) D. BOY, a.w., blz. 406.

P. BOURDIEU, « Avenir de Classe et Causalité du Probable », in *Revue Française de Sociologie*, 1, (1974).

den van een welbepaalde politieke oriëntatie of engagement. Omgekeerd geldt dat een tegenstelling of onduidelijkheid in de configuratie van sociale lidmaatschappen zal leiden tot een situatie van politieke onzekerheid of onduidelijkheid.

Hieraan verbindt Boy de stelling dat de ecologisten de meeste steun vinden daar waar men het minst intens of duidelijk de noodzaak inziet om zijn sociale interesses politiek uit te drukken. Boy onderscheidt twee verschillende situaties waarin deze politieke onduidelijkheid zich voordoet : ofwel omdat het individu zich in een situatie van onvolledige of afgebroken sociale integratie bevindt (« dans ce cas, c'est le *manque d'identifications sociales* qui rendrait difficile l'orientation politique en termes de gauche ou de droite ») ; ofwel omdat het individu zich in een contradictorische of ambiguë positie bevindt (« dans ce cas, c'est la *surcharge d'identifications sociales* de sens opposés qui déterminerait le choix politique ») (27).

Voorbeelden van deze eerste situatie (onvolledige sociale integratie) vindt Boy bij het grote aandeel dat groepen als studenten en huisvrouwen innemen in het kiespubliek van de ecologisten. Omdat het een ideologie is die zich buiten de sociale breuklijnen opstelt heeft het ecologie grote aantrekkingskracht op hen die zich (nog) niet sociaal kunnen determineren. De tweede situatie vinden we bij de grote meerderheid der ecologisten die behoren tot de moderne, gesalarieerde middengroepen en intellectuele beroepen. Kenmerkend is dat zij over een hoog « *capital scolaire* » beschikken (en dus het hieraan verbonden hoog niveau van sociale verwachting) ; tegelijkertijd nemen zij echter momenteel een eerder gemiddelde sociale positie in. Zij bevinden zich daardoor in een « *non-lieu social* », « *là, où se balançent et se neutralisent la domination subie et la domination exercée* » (28). Een ideologie, als deze van de ecologisten, die in belangrijke mate de sociaal-economische breuklijnen ondergeschikt maakt aan principiële en morele stellingnamen, past zeer goed bij hen die zich in dit « *non-lieu social* » bevinden.

De analyse van Boy is een belangrijke aanvulling bij Ingleharts theorie over de verschillende waardenprioriteiten bij verschillende sociale groepen, in de zin dat ze aantoonde dat het verkiezen van morele en principiële stellingnamen (« *post-bourgeois values* ») boven sociaal-economische kwesties (« *acquisitive values* ») ook samenhangt met de dubbelzinnige sociale positie waarin de moderne middengroepen zich bevinden. Hierdoor sluit Boy ook aan bij de analyses van Tromp en Ellemers over de zgn. « *secundaire elites* », die blijkens onze enquête ook een belangrijk deel van de Agalev-militanten uitmaken.

(27) D. BOY, a.w., blz. 407.

(28) D. BOY, a.w., blz. 416.

2. *Verzuiling, pacificatie en passiviteit.*

Een belangrijk deel van de Belgische politologische literatuur draait rond de begrippen « verzuiling », « pacificatie » en « passiviteit » (29). We kunnen een initiatief als Agalev, dat zijn aandacht zozeer richt op het nastreven van een « verfijning en verruiming » van de democratie, dan ook situeren in het gebied dat door bovenstaande begrippen wordt afgebakend.

De Belgische politiek speelt zich af op een drietal strijdtoneelen (« breuklijnen »), waarrond zich een aantal machtsblokken op levens- en wereldbeschouwelijke basis (« zuilen ») hebben gevormd. Een aantal buitenlandse waarnemers hebben zich verbaasd over de stabiliteit van een regime dat door zoveel breuklijnen en machtsblokken verdeeld is. Anderen hebben er op gewezen dat gezonde zuilen ook een conflict-beheersend effect kunnen hebben. Vermits de bronnen waaruit conflicten kunnen voortvloeien, beperkt zijn, wordt de voorspelbaarheid binnen het politieke bedrijf verhoogd : men weet van waar potentiële controversen kunnen komen en men kan deze de pas afsnijden. Dit reduceert in hoge mate de beleidslast die op de politieke elites weegt. Volgens Huyse heeft de verzuiling in deze zin gewerkt : de problemen, en ook de oplossingen, werden gestandaardiseerd. Ieder van de grote conflicten kon hierdoor in een pact, een compromis besloten worden (30). Keerzijde van de medaille was dat de politieke stabiliteit in een partijpolitiek verzuilde samenleving er slechts kon komen ten koste van enige inbreuken op het democratische kader. De compromismakers eisten voor zichzelf een ruime tactische bewegingsvrijheid op. Overleg en compromisvorming gebeuren niet voor de ogen van de publieke opinie, maar met behulp van een stel subtiele spelregels in een net van overleginstanties. Het politiek scenario in ons land veronderstelt de gedwongen of stilzwijgende onmondigheid van de burgers. Ook een aantal niet typisch Belgische verschijnselen bemoeilijkten het de burger om doorzicht te verkrijgen in het politieke schouwspel : de verdeskundiging van het politiek bedrijf, de desideologisering van de politiek, de sociale differentiatie. Als resultaat van dit alles bekijken de burgers de door hen gedelegeerde politici met argwanende onverschilligheid.

De contestatiebewegingen van de jaren zestig reageerden op dit alles met eisen tot inspraak en participatie. Ook werd meer aandacht besteed

(29) L. HUYSE, *Passiviteit, Pacificatie en Verzuiling in de Belgische Politiek. Een Sociologische Studie*, Antwerpen, 1970.

L. HUYSE, « Politieke Machtstructuren in België », in L. HUYSE, L. VAN OUTRIVE en J. DEHAENE, *Machtsgroepen in de Samenleving*, Leuven, 1973.

L. HUYSE, *De Gewapende Vrede*, Leuven, 1980.

(30) L. HUYSE, « Politieke Machtstructuren in België », blz. 6.

aan een aantal problemen die zich buiten de klassieke partij-interesses situeerden ofwel de bestaande tegenstellingen overstegen: milieu, welzijn, het economisch groeimodel.

Huyse meent dat deze problematiek de politieke elite in de war zou kunnen brengen, precies omdat dit buiten de klassieke politieke kanalen en breuklijnen valt. Er zou dan ook ruimte zijn gekomen voor een nieuwe, vierde breuklijn: het « verzet der bevoogden » (31). In deze optie wordt de plaats van een groene partij als Agalev duidelijk. Het recente verkiezingssucces van Agalev is niet zozeer te wijten aan de jonge, onrijpe kiezer of aan een apolitieke reflex. Vermoedelijk bestaat het publiek van Agalev voor een belangrijk deel uit « sterk gemotiveerde en zelfbewuste » burgers die een fundamentele kritiek hebben ten aanzien van het huidige politieke bestel (32). Zij herkennen zich in Agalev dat zich nadrukkelijk opstelt als de verdediger van de zwakke en machteloze burger tegen de gevestigde machten; dat zich verzet tegen alle vormen van schijndemocratie en een meer directe democratie voorstaat.

3. Agalev in het Vlaams partijenlandschap.

Sinds de jaren zestig hebben zich een aantal veranderingen binnen de zuilen voorgedaan. De katholieke zuil kreeg af te rekenen met secularisatie en ontkerkelijking. De invloed van de levensbeschouwelijke factor op het dagelijkse leven van de burger verzwakte. De zuil werd grotendeels gereduceerd tot een dienstverlenende instelling, een orgaan waarlangs werkverschaffing en sociale vooruitgang verlopen (33).

(31) L. HUYSE, *De Gewapende Vrede*, blz. 53.

(32) Er is nauwelijks diepgaand onderzoek verricht naar het electoraat van Agalev. Wel heeft H. Picard (*De Morgen*, 10 november 1981) statistisch aangetoond dat de stem van de jonge kiezer niet de allesverklarende factor was in het verkiezingssucces dat de groenen in november 1981 boekten. Wat de apolitieke reflex betreft, menen wij dat deze eerder te vinden was bij het publiek van de anti-belastingspartij RAD/UDRT. De these van de « sterk gemotiveerde en zelfbewuste » kiezer werd verdedigd door P. Goossens (*De Morgen*, 9 november 1981) en M. Ruys (*De Standaard*, 9 november 1981): burgers (jong, gestudeerd, alternatieve sympathieën) die hoge politieke eisen stellen, waaraan de klassieke partijen niet kunnen voldoen. Uit een Dimarso-Gallup onderzoek (*Verkiezingen 8 november 1981, Rapport van twee Studies uitgevoerd in Opdracht van de BRT*) blijkt dat het kiespubliek van Agalev grotendeels bestaat uit jongeren (tot 40 jaar), studenten of mensen met een hoog opleidingsniveau. Ook uit deze studie blijkt enigszins dat Agalev-kiezers een erg gemotiveerde stem uitbrengen.

(33) Over de ontwikkelingen binnen de katholieke zuil:

J. BILLIET, R. CREYF en K. DOBBELAERE, « Secularisatie en Verzuiling in de Belgische Politiek », in *Res Publica*, 3, (1978), (blz. 407-431).

J. BILLIET en K. DOBBELAERE, « Godsdienst in België. Een Sociologische Verkenning », in *Gids op Maatschappelijk Gebied*, 11, (1973), (blz. 879-894), 12, (1973), (blz. 983-998), 1, (1974), (blz. 39-56).

De Nieuwe Maand: « De Christelijke Volkspartij: Het Dogma heet niet Christendom maar Klassensamenwerking », in *De Nieuwe Maand*, 9, (1978).

De kerksheid en het lidmaatschap van katholieke organisaties daalden het sterkst bij de jongeren. Zij werden het minst aangesproken door een zuil die nog enkel als machtsinstrument ter verdediging van verworven privileges functioneert. Zij organiseerden zich in een aantal kerk- en maatschappijkritische groepen. Op partijpolitiek vlak bestaat er voor hen echter geen bevredigend alternatief ten aanzien van de katholieke zuil, waarmee ze gebroken hebben. Velen onder hen hebben gestudeerd, houden zich bezig met sociaal-cultureel (vormings) werk, zijn actief in actiegroepen en hebben voor zichzelf op deze wijze een ideologie gecreëerd die de nadruk legt op een radicaal-democratische en daadwerkelijke progressieve opstelling. De Volksunie voldoet niet langer aan deze eisen. Omstreeks 1970 was het nochtans de VU die de aantrekkingspool vormde voor mensen afkomstig uit de katholieke zuil, die streefden naar politieke vernieuwing. Gaandeweg heeft zij dit anti-establishment karakter ingeruild voor de communautaire reflex.

De Socialistische Partij heeft in de loop der jaren heel wat kansen gemist om progressieve jongeren, vrouwen en Vlaamsgezinden — al dan niet van katholieke oorsprong — in haar rangen op te nemen. Het volstond niet om oproepen tot progressieve frontvorming te lanceren, wanneer deze progressiviteit zich niet weerspiegelde in het beleid van de partij. Met de komst van Van Miert, de initiatieven rond « Doorbraak » en de krant « De Morgen » is er wel enige verandering opgetreden. Opvallend was ook dat bij de verkiezingen van november 1981 en oktober 1982 de SP een aantal van haar beste uitslagen precies op die plaatsen behaalde (Sint-Niklaas, Genk) waar de partij zich inhoudelijk en organisatorisch het meest vernieuwd had, en van de samenwerking met progressieve christenen ernstig werk gemaakt had. In meer traditionele afdelingen, zoals Antwerpen, waar men weinig oog had voor deze vernieuwingen, leed de SP zijn grootste verliezen (34). Niet toevallig vond hier ook de doorbraak van Agalev plaats. Initiatieven links van de SP zijn niet van de grond gekomen, denken we maar aan de groep « Politiek Alternatief » rond het tijdschrift « De Nieuwe Maand ». Ook de kleine linkse partijen (KP, RAL, PvdA) trappelen ter plaatse. Zij genieten de welwillende steun van een deel van de progressieve jongeren, maar zijn verstarde in ideologische naijver.

J. BILLIET, « Verzuiling en Politiek : Theoretische Beschouwingen over België na 1945 », in *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, 1, (1982), (blz. 83-113).

K. DOBBELAERE, « De Katholieke Zuil nu : Desintegratie en Integratie », in *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, 1, (1982), (blz. 119-160).

(34) Deze bedenking moet onmiddellijk genuanceerd worden wanneer we kijken naar het falen van sommige « Doorbraak »-lijsten (Leuven). Meer gedetailleerd onderzoek dient hier uitsluitsel te brengen.

Agalev is er in geslaagd een deel van deze politiek daklozen op te vangen (35). De ideologie van de groenen sluit zeer sterk aan bij links-christenen die vaak vanuit een zeer personalistische aanpak politiek bedrijven : men legt de nadruk op « mentaliteitsverandering », er wordt veel aandacht besteed aan vormingswerk, aan het belijden van de zuiverheid van de leer in het dagelijks leven. Agalev richt zich dan ook nadrukkelijk tot diegenen die politiek en cultureel dakloos zijn, naar wie zich niet meer herkent in de waardensystemen en gedragingen van de traditionele stromingen. Bij de recente verkiezingen diende men zich — met succes — aan als een « opvangcentrum » voor de activisten uit de milieu-, ontvoogdings-, en vredesbewegingen. Men beschouwt zich sinds de partijvorming als een « politiek instrument » dat openstaat voor alle bewegingen, basisgroepen, comité's, e.d. die behoren tot de basisdemocratische, pacifistische en ecologische stromingen. Juist die groepen waarin de progressieve jongeren van christelijken huize het sterkst vertegenwoordigd zijn. Agalev bezit dan ook de potentie om uit te groeien tot een geldig politiek alternatief. Nochtans staat men voor een zeer zware opgave : hoe de principiële beginselverklaringen vertalen naar een concreet politiek programma, zonder de eigen achterban af te schrikken. Hoe meer de partij immers zal gedwongen worden kant te kiezen in actuele maatschappelijke problemen en het politieke spel mee te spelen, hoe groter het risico wordt dat men zijn imago van politieke onschuld en « anders » zijn zal verliezen.

Summary : The Flemish Green Party Agalev.

The ecology movement consists of several different sub-groups : traditional conservationists, environmental agitators, critical intellectuals and scientists as well as the « back-to-nature » counter-culture and the Green parties. This article concentrates on one of the most interesting parts of the Flemish ecology movement : the « alternative life-style » movement Anders Gaan Leven and its Green party Agalev.

The social position of the ecologists can be set with the help of the concepts « resistance » and « integration ». On the one side, they seem to be the heir of the protest movements of the sixties. On the other side, they are part of a trend towards political demobilization.

(35) Uit bovenvermeld Dimarso-onderzoek (Verkiezingen 8 november 1981) blijkt dat vooral Volksunie en CVP stemmenverlies ten voordele van Agalev hebben geleden.

Politically, the Green parties draw their support from the « secondary elites » : people who are young, highly educated but who are not (yet) part of the establishment. The theories of Inglehart and Boy connect this social position with the political orientation of the ecologists.

In the specific case of Flanders, the Green party Agalev seems to become the political alternative for progressive christians who have broken with the Catholic « pillar », but who cannot recognize themselves in the other traditional parties.

